

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
11/2013 vp**

**Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talous-
arvioksi vuodelle 2014**

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä syyskuuta 2013 lähettänyt hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2014 (HE 112/2013 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina:

- neuvotteleva virkamies Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- työmarkkinaneuvos Raija Saastamoinen, neuvotteleva virkamies Päivi Laatikainen ja neuvotteleva virkamies Liisa Winqvist, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Hanna Onwen-Huma, ylitarkastaja Mikko Juvonen ja neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Georg Henrik Wrede ja opetusneuvos Elise Virnes, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jarmo Ukkonen, Uudenmaan TE-toimisto
- palvelujohtaja Riku Immonen, Pirkanmaan TE-toimisto

- yksikön päällikkö Merja Ekqvist, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- erikoissuunnittelija Kirsi-Marja Lehtelä, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- kehittämisspäälikkö Seija Mustonen, Oulun kaupunki
- tutkimuspäälikkö Antti Kauhanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- erikoistutkija Petri Böckerman, Palkansaajien tutkimuslaitos
- ekonomisti Leena Kerkelä, Pellervon Taloustutkimus PTT
- kehittämisspäälikkö Jouni Toikkanen, Työterveyslaitos
- pääsihteeri Hannele Varsa, tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- erityisasiantuntija Tommi Eskonen, Suomen Kuntaliitto
- eläke- ja työura-asioiden päällikkö Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Ralf Sund, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- ekonomisti Heikki Taulu, Akava ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- lainsäädäntöasioiden päällikkö Janne Makkula, Suomen Yrittäjät ry

- puheenjohtaja Lea Karjalainen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry
- terveyspoliittinen asiantuntija Kirsi Kosonen, Invalidiliitto ry
- asiantuntija Heli Markkula, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

- toiminnanjohtaja Mari Ahonen-Walker, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- puheenjohtaja, toiminnan koordinoija Joe Majanen, Turun Seudun Työttömät TST ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Ensi- ja turvakotien liitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Taloustilanne ja työvoimapalvelut

Kuluvana vuonna Suomen bruttokansantuotteen ennakoidaan supistuvan 0,5 % ja työttömyysasteen nousevan 8,3 %:iin. Vuoden 2014 talousarvioesitys pohjautuu valtiovarainministeriön ennusteisiin 1,2 %:n kasvusta ja 8,2 %:n työttömyysasteesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön 22.10.2013 julkaiseman työmarkkinaennusteen mukaan työttömyysaste todennäköisesti nousee edelleen vuonna 2014, koska kasvu ei heti näy työllisyyden parantumisenä, vaan ensin se heijastuu teetettyjen työtuntien määrään.

Samanaikaisesti julkaistun työllisyyskatsauksen mukaan työttömiä työnhakijoita oli TE-toimistoissa syyskuun lopussa yhteensä noin 285 000. Se on 43 600 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yhteensä TE-toimistoissa oli yli puoli miljoonaa työnhakijaa, joista noin 75 000 oli töissä yleisillä työmarkkinoilla. Pitkäaikaisyöttömiä eli yhdenjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli 76 700, mikä on 16 000 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Yli 50-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 107 700 eli 12 900 enemmän kuin edellisellä vuonna samaan aikaan. Korkeakoulutettuja työttömiä oli noin 38 500, mikä on 8 500 eli 28,3 prosenttia enemmän kuin syyskuussa 2012.

Valiokunta painottaa valtiovallan toimenpiteitä työllisyystilanteen parantamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että ensi vuoden talousarvion toteuttamisessa kiinnitetään erityistä huomiota toimiin, joilla taloudellista toimeliaisuut-

ta voidaan lisätä ja edistää sekä uhanalaisten työpaikkojen säilymistä että uusien työpaikkojen syntymistä.

Ensi vuoden talousarvioesityksessä esitetään noin 511 milj. euroa julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin (mom. 32.30.51). Se on 35,5 milj. euroa vähemmän kuin tämän vuoden varsinaisessa talousarviossa. Kuluvana vuonna on momentille lisätty lisätalousarvioissa noin 33 milj. euroa, joten käytettävissä on ollut yhteensä runsaat 579 milj. euroa.

Valiokunta pitää perusteltuna, että kevään ja syksyn lisätalousarvioissa on lisätty rahaa palvelujen järjestämiseen, kun työttömyystilanne on vaikeutunut ennakoitua enemmän. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös ensi vuonna seurataan tarkoin työttömyyden määrän ja rakenteen kehitystä ja huolehditaan tarvittaessa lisätalousarvioiden yhteydessä määrärahojen riittävydestä.

Talousarvioesityksen mukaisilla määrärahoilla arvioidaan saavutettavan ensi vuonna noin 28,3 prosentin aktivointiaste. Kun otetaan huomioon kuluvalta vuodelta ensi vuodelle siirtynevät määrärahat, aktivointiaste voi nousta runsaaseen 29 prosenttiin. Hallitusohjelman mukaista 30 prosentin aktivointiastetta ei kuitenkaan saavutettane.

Valiokunta pitää ongelmallisena, että julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahoihin esitetään talousarvioesityksessä merkittävää vähennystä samanaikaisesti, kun työttömien määrä kasvaa. Myös työttömyyden rakenteen muutos edellyttäisi palvelujen määrän ja laadun parantamista, jotta työttömät eivät syrjäytyisi työmarkkinoiden ulkopuolelle. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että julkisten työvoim-

mapalvelujen määrärahoja on vaikeaa käyttää tehokkaasti ja taloudellisesti, jos merkittävä osa niistä myönnetään vasta lisätalousarvioiden yhteydessä.

Viime vuoden elokuun ja tämän vuoden elokuun välisenä aikana kasvoi yli vuoden työttömänä olleiden määrä 22,3 %, kun työttömien kokonaismäärä kasvoi 18,0 %. Työvoiman ulkopuolelle siirtyi vuoden aikana yli 60 000 ihmistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että työllisyyspolitiikassa ja työvoimapalveluiden suuntaamisessa otetaan huomioon yhtäältä pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien kasvava osuus työttömistä ja toisaalta työvoiman ulkopuolelle siirtyvien määrän kasvu. Huomiota tulee kiinnittää myös korkeakoulutettujen työttömyyden lisääntymiseen ja korkeakoulutetuille työttömille tarvittavaan henkilökohtaiseen ohjaukseen sekä tarjottavien palvelujen laatuun ja riittävyys.

Työttömyysturvaan jo tehdyillä ja parhailaan käsiteltävinä olevilla muutoksilla pyritään kannustamaan työttömiä osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin kytkeillä työttömyysturvan saantiedellytykset entistä kiinteämmin työttömän osallistumiseen hänelle tarjottuihin palveluihin. Jotta muutokset tuovat niillä tavoitellut tulokset, palveluja pitää olla tarjolla entistä useammalle työttömälle ja niiden laadun pitää vastata työttömän tarpeita.

Laadukkaiden ja työttömän tarpeita vastaavien palveluiden tarjoamiseksi tarvitaan paitsi riittävät määrärahat myös osaavaa henkilöstöä. Tänä vuonna vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma on edellyttänyt TE-toimistojen henkilöstön vähentymistä 78 henkilötyövuodella. Ensi vuonna vähennystarve on 92 henkilötyövuotta.

Pysyvään henkilöstöön kohdistuvien vähennysten lisäksi työhallinnon toimintakykyä ovat heikentäneet isot organisatoriset ja toiminnalliset uudistukset sekä tieto- ja puhelinjärjestelmien toimimattomuus. TE-hallinnossa on tehty TE-toimistorakennetta koskeva muutos, jossa kunkin ELY-alueen toimistot on liitetty yhteen. Samanaikaisesti on toteutettu palvelurakennemuutos, jolla on uudistettu muun muassa työtapoja ja palveluvalikoimaa.

Valiokunta pitää tehtyä palvelurakennemuutosta perusteltuna ja katsoo, että henkilöstövähennysten kompensoiminen tehokkuutta parantamalla on tarpeen, jotta palvelut pystytään turvaamaan. Vallitsevassa työttömyystilanteessa organisatoriset ja työtapoihin liittyvät muutokset yhdessä toimimattomien tietoliikenneyhteyksien kanssa ovat kuitenkin vieneet liikaa aikaa ja kuluttaneet työhallinnon henkilöstön voimavaroja, mikä on näkynyt henkilöstön jaksamisen heikkenemisenä, jonojen kasvuna ja asiakkaiden tyytymättömyyden lisääntymisenä. Valiokunta katsoo, että TE-hallinnon henkilöstöä koskettanut muutostahti on ollut viime vuosina liian kova, mikä on vaikeuttanut tehtyjen muutosten vakiinnuttamista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Valiokunta pitää tärkeänä, että TE-hallinnossa tehdään jatkossakin tarpeellisia uudistuksia. Valiokunta korostaa kuitenkin uudistusten suunnitelmallista toteuttamista ja henkilöstön jaksamisesta huolehtimista. Valiokunta painottaa myös työvoimapolitiikan vaikuttavuuden arviointia ja toimistoverkoston tiivistämisen aiheuttamien muutosten seuranta.

Viime vuosina henkilöstövajetta on paikattu palkkaamalla TE-toimistoihin työttömiä työnhakijoita työllistämistuella jopa siinä määrin, että valtion tukityöllistämisen kiintiöstä on reilu kolmasosa käytetty TE-hallinnon omiin tarpeisiin. Valiokunta pitää menettelyä ymmärrettävänä hätäratkaisuna, jotta TE-toimistoihin on saatu lisää tekeviä käsipareja, pystytty lyhentämään jonoja ja saamaan palvelut toimimaan edes auttavasti. Valiokunta kuitenkin toteaa, että jatkuvasti vaihtuvien työllistettävien perehdytys ja opastus syö jo entisestään ylikuormitetun pysyvän henkilöstön voimavaroja ja mahdollisuuksia laadukkaiden työvoimapalvelujen järjestämiseen. Menettely on myös periaatteellisesti ongelmallinen, koska työllistettäviä ei tulisi käyttää pysyväisluonteisiin tehtäviin. Vallitsevissa olosuhteissa valiokunta kuitenkin puoltaa työvoimapolitiittisten määrärahojen käyttöä TE-toimistojen henkilöstövajeen paikkaamiseen, koska muutoin vaarana on, että laadukkaita työvoimapalveluja ei pystytä järjestämään ja työvoimapalvelujen määrärahoista jää iso osa käyttämättä.

Valiokunta korostaa, että päätettäessä valtion tukityöllistämisen kiintiön jaosta tulee keskeisenä kriteerinä olla arvio toimenpiteen vaikutuksista työllistettävän työllistymisedellytysten paranemiseen. Valiokunta toteaa, että onnistuneita kokemuksia työllistettävien sijoittamisesta valtion virastoihin on saatu esimerkiksi silloin, kun on otettu ministeriöön töihin korkeakoulusta valmistuneita, jotka ovat ministeriössä päässeet koulutustaan vastaaviin tehtäviin ja saaneet työllistämistoimenpiteen aikana työuraansa ajattel-
len merkittävää työkokemusta.

Työmarkkinatuen aktivointivaatimus merkitsee lisäkustannuksia niille kunnille, joissa pitkäaikaistyöttömille ei ole järjestetty riittävästi aktivointitoimia. Valiokunta katsoo, että kunnilla on usein valtiota paremmat edellytykset huolehtia pitkäaikaistyöttömän työllistämispolun edellyttämästä palvelukokonaisuudesta, johon voidaan tarvita myös terveys- ja sosiaalipalveluja, kuten päihde- tai mielenterveyskuntoutusta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että pitkällä tähtäimellä selvitetään mahdollisuudet kehittää sosiaalisen työllistämisen työnjakoa kuntien ja TE-hallinnon välillä ja harkitaan pitkäaikaisyöttömien aktivointiin ja työllistämiseen liittyvän vastuun, samoin kuin siihen käytettävien resurssien, siirtämistä kunnille.

Nuorisotakuun toteutuminen

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että nuorten koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksien parantamista ja syrjäytymisen ehkäisyä painotetaan ja siihen suunnataan voimavaroja myös vuoden 2014 talousarvioesityksessä.

Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen vaatii paitsi tarjottavien palvelujen lisäämistä myös panostamista nuorten kanssa toimivaan osaavaan henkilöstöön. Tämän vuoden talousarviossa TE-toimistojen toimintamenoihin lisättiin nuorisotakuun toimeenpanoa varten 3,3 milj. euroa (noin 66 henkilötyövuotta). Määrärahat kohdennettiin nuorten palveluihin, ja niillä tuli vahvistaa TE-toimistojen ammatinvalinta- ja uraohjausta ottaen huomioon myös korkeasti koulutettujen, maahanmuuttajien ja vajaakun-

toisten palvelutarpeet. Määrärahoilla palkattiin asiantuntijoita (57,3 henkilötyövuotta) ja psykologeja (10 henkilötyövuotta). Lisäksi TE-hallinnon asiakaspalvelukeskus palkkasi valtakunnalliseen verkko- ja puhelinpalveluun psykologeja uraohjauksen puhelinpalveluun (5 henkilötyövuotta) ja verkkotutoreita työnhaun verkkokoulutukseen (2 henkilötyövuotta). Koska määrärahasiirto oli pysyvä, nämä resurssit ovat edelleen TE-toimistojen käytössä. Valiokunta pitää edellä mainittuja kohdennuksia hyvinä ja korostaa asiantuntevan, henkilökohtaisen palvelun merkitystä nuorten auttamisessa.

Yleisen työllisyystilanteen heikentyminen näkyy myös nuorisotyöttömyysluvuissa. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli elokuussa lähes 40 000, missä oli lisäystä viime vuoden elokuusta 23,2 prosenttia.

Huolimatta synkistä työttömyysluvuista valiokunta katsoo, että nuorisotakuun avulla on saavutettu tuloksia. Tämän vuoden neljän ensimmäisen kuukauden aikana työllistymissuunnitelmat tehtiin noin 93 %:lle työttömänä työnhakijana olleista nuorista ennen kolmen kuukauden määräajan täyttymistä. Lähes 73 % alle 25-vuotiaista pääsi kolmessa kuukaudessa työhön, koulutukseen tai muiden työllistämistoimien piiriin. Myös Sanssi-kortti on hyvä väline nuoren työllistämisessä, ja sen käyttö näyttää viime kuukausina lisääntyneen. Sanssi-kortin käytössä on kuitenkin ollut merkittäviä eroja eri TE-toimistojen välillä, mikä saattaa johtua toimistojen erilaisista tavoista tehdä määrärahoista varauksia Sanssi-kortin mahdollista käyttöä varten. Valiokunta pitää tärkeänä, että Sanssi-kortin käyttö eri puolilla maata yhtenäistetään ja ohjeistetaan määrärahavarausten teko siten, että Sanssi-korttien myöntäminen helpottuu.

Nuorisotakuun toteuttamisessa on myös haasteita. Osa nuorista tarvitsee tuekseen pitkäkestoisia, moniammatillisia palveluja ja henkilökohtaista ohjausta. Valiokunta pitää tärkeänä, että nuorisotakuun toimeenpanossa kohdennetaan toimenpiteitä erityistä tukea tarvitsevien nuorten saamiseen takuuseen liittyvien palvelujen piiriin ja heidän työllistymisensä edistämi-

seen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää muun muassa vammaisten nuorten palveluihin.

Valiokunta pitää työpajatoimintaa erittäin tärkeänä keinona nuorisotakuun toteuttamisessa. Työpajoilla voi arjenhallinnan lisäksi opetella erilaisia taitoja, ja paja voi tarjota vaihtoehtoisen väylän koulutukseen esimerkiksi niille, joiden koulutus on jäänyt kesken tai joille koulumuotoinen opetus ei syystä tai toisesta sovi. Julkisia työ- ja yrityspalveluja koskevan lain uudistuksen yhteydessä muutettiin työkokeilun käyttömahdollisuuksia koskevia säännöksiä ja TE-toimistoille annettuja ohjeita. Muutosten seurauksena nuorten osoittaminen työpajoihin väheni merkittävästi. Keväällä työ- ja elinkeinoministeriö antoi asiasta uudet ohjeet, joilla tilannetta pyrittiin korjaamaan. Osoitukset ovatkin jonkin verran lisääntyneet, mutta tulkinnot vaihtelevat edelleen eri puolilla maata.

Erityisen ongelmallinen on ollut vastavalmistuneiden tilanne, joiden työllistymistä ohjeiden mukaan tuetaan ensisijaisesti henkilökohtaisella työnvälityksellä, työnhakuvalmennuksella ja rekrytointitukena myönnettävällä palkkatuella. Vastavalmistuneilla työkokeilua voidaan käyttää henkilön uravaihtoehtojen selkiyttämiseen lähinnä silloin, kun opinnot eivät suoraan valmista tiettyyn ammattiin tai työhön.

Valiokunta korostaa, että säännösmuutoksilla ei pyritty vähentämään nuorten ohjaamista työpajoille, vaan ainoastaan estämään ilmaisen työvoiman väärinkäyttötilanteita. Valiokunta pitää tärkeänä, että säännösten ja ohjeiden tulkintaa seurataan ja ryhdytään toimenpiteisiin, jos ongelmia edelleen ilmenee. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että käytettävissä on tarvittavat työvälineet ja tukimuodot niin, että jokaisesta vastavalmistunutta pystytään auttamaan kiinnittymisessä työmarkkinoille.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota ns. seinättömien työpajojen tilanteeseen. Valiokunta pitää seinättömiä työpajoja hyvänä uutena innovaationa ja katsoo, että niistä saadut kokemukset puoltavat toiminnan edelleen kehittämistä ja laajentamista.

Turvakodit

Suomi on toukokuussa 2011 allekirjoittanut Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimuksen). Valtioneuvostossa on parhaillaan käynnissä valmistelut Istanbulin sopimuksen ratifioimiseksi vuoden 2014 aikana.

Sopimus velvoittaa valtioita perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä uhrien suojelemiseksi huolehtimaan siitä, että helposti saavutettavissa olevia turvakotipalveluja on riittävästi tarjolla. Riittävyyden osalta viitataan Euroopan neuvoston suositukseen, jonka mukaan riittävänä pidetään yhtä perhepaikkaa 10 000 asukasta kohden, mikä tarkoittaa noin 530 perhepaikkaa Suomessa. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan turvakodin tulee tarjota välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Tilapäismajoitus tai muut yleiset majoituspaikat eivät riitä, sillä ne eivät tarjoa tarvittavaa psykososiaalista tukea.

Kataisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että turvakotipaikkoja lisätään alueellisen tasa-arvon edistämiseksi. Hallituksen vuosille 2012–2015 hyväksymän tasa-arvo-ohjelman mukaan "turvakotipalvelujen lisääminen ja kehittäminen hallitusohjelman tavoitteen mukaan toteutetaan sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Turvakotiverkostoa kehitettäessä huomioidaan eri käyttäjäryhmien (vammaiset, maahanmuuttajat, vainotut jne.) tarpeet ja turvakotien alueellinen kattavuus".

Suomen turvakodeissa on tällä hetkellä 123 perhepaikkaa. Määrä on vajaa neljäsosa siitä, mitä suosituksen mukaan pitäisi olla. Määrä on pysynyt useita vuosia jokseenkin ennallaan, vaikka joitakin turvakoteja on lakkautettu ja uusia perustettu. Turvakodit ovat keskittyneet Etelä- ja Länsi-Suomeen. Lisäksi turvakoti on Joensuussa, Kuopiossa, Raahessa, Oulussa ja Rovaniemellä sekä Maarianhaminassa.

Meneillään oleva talous- ja työllisyystilanne ja siihen liittyvät kotitalouksien rahavaikkeudet voivat johtaa myös psyykkisen pahoinvoinnin ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen,

mikä näkyy turvakotipalvelujen tarpeen kasvuna. Valiokunta korostaa, että turvakotipalvelujen parantamisen kustannukset ovat pieniä verrattuina niihin kustannuksiin, joita yhteiskunnalle aiheutuu perhe- ja lähisuhdeväkivallasta muun muassa terveydenhoitokuluina ja menetettyinä työpäivinä ja -vuosina, puhumattakaan niistä seurauksista, joita perheväkivallasta tai sen seuraamisesta lapsille aiheutuu.

Valiokunta painottaa, että ns. turva-asunnoilla ei voida korvata turvakotipaikkojen puutetta, koska niissä ei perhe- tai lähisuhdeväkivallan uhrille pystytä tarjomaan samanlaista apua ja henkistä tukea eikä luomaan turvakodin henkilökunnan läsnäolon antamaa turvallisuuden tunnetta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomessa ryhdytään välittömästi konkreettisiin toimiin Istanbulin sopimuksen ratifiointiedellytysten luomiseksi lisäämällä turvakotipaikkojen määrää. Valiokunta katsoo, että turvakotipaikkojen riittävyyden turvaamiseksi tulee toteuttaa useampi-
vuotinen toimenpideohjelma, joka tähtää Euroopan neuvoston suositusten mukaisen turvakotipaikkojen määrän saavuttamiseen vuoteen 2017 mennessä.

Sosiaali- ja terveysministeriön turvakotien valtakunnallistamishankkeessa on tehty suunnitelma valtakunnalliseksi turvakotiverkostoksi haja-asutusalueet huomioon ottaen. Turvakotipaikkojen määrän nostamisen EN:n suosituksen tasolle 530 perhepaikkaan arvioidaan maksavan 32 milj. euroa vuodesta 2017 lukien, kun järjestelmä olisi täysimittaisesti käytössä. Valtion osuus kustannuksista olisi 50 prosenttia eli 16 milj. euroa. Kustannukset kasvaisivat asteittain järjestelmän rakentamisen myötä, eli valtion osuus olisi 2 milj. euroa vuonna 2014, 7 milj. euroa vuonna 2015 ja 12 milj. euroa vuonna 2016.

Kahden miljoonan euron määräraha olisi suunnitelman täytäntöönpanon käynnistysvuoden 2014 valtionsosuus kunnille. Sillä pystyttäisiin turvaamaan nykyiset turvakotipalvelut (noin 0,5 miljoonaa euroa) ja aloittamaan turvakotiverkoston laajentaminen.

Valiokunta esittää, että vuoden 2014 talousarvioon otetaan 2 miljoonan euron määräraha käytettäväksi turvakotipalveluiden lisäämiseen.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta on naisten yleisimpiä kuolinsyitä EU:ssa, ja sen arvioidaan maksavan EU:lle miljoona euroa joka 30. minuutti. Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta aiheutuvia yhteiskuntataloudellisia kustannuksia on hiljattain selvitetty Norjassa ja päädytty 30—60 miljardiin kruunuun vuonna 2010. Suurimmat kustannukset yhteiskunnalle syntyvät menetetyistä työansioista, kun henkilö jää osaksi tai kokonaan työelämän ulkopuolelle. Suomessa kustannuksia on selvitetty viimeksi vuonna 2001 Hämeenlinnassa tehdyssä tutkimuksessa, jonka pohjalta perhe- ja lähisuhdeväkivallan välittömiksi kustannuksiksi Suomessa on saatu 90 miljoonaa euroa vuodessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että perhe- ja lähisuhdeväkivallan kustannuksista tehdään Suomessa tutkimus, jossa otetaan huomioon mahdollisimman kattavasti niin välittömät kuin välillisetkin kustannukset.

Työelämän tutkimus- ja kehittämistoiminnan turvaaminen

Työelämä muuttuu koko ajan kiihtyvällä vauhdilla teknologisen kehityksen ja globaalin verkostotalouden asettamien vaatimusten paineissa. Työelämän käytännöt ja johtamismenetelmät ovat kuitenkin pitkälti peräisin isojen tehtaiden valtakaudelta. Vanhentuneet työelämän hallintakeinot ja toimimattomat käytännöt aiheuttavat paitsi suuria taloudellisia menetyksiä myös inhimillisten voimavarojen hukkaamista muun muassa sairastumisten ja ennenaikaisten eläköitymisten muodossa.

Työelämän laadun ja työhyvinvoinnin kehittäminen yhdessä toimivan työterveyshuollon kanssa vähentää sairauspoissaoloja ja työkyvyttömyyttä, joista koituu yhteiskunnalle kymmenien miljardien eurojen kustannukset joka vuosi. Työelämän kehittämisellä voidaan myös tehokkaasti pidentää työuria ja vähentää kestävyysvajetta.

Työterveyslaitoksella tehdään kansainvälisestikin arvioiden urauurtavaa työelämän ja työhyvinvoinnin tutkimus- ja kehittämistyötä. Sinne on keskittynyt suuri määrä alan huippututkijoita ja osajia. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä osaamiskeskittymä pystytään jatkossakin säilyttämään.

Työterveyslaitoksen valtionapuun kohdistuu vuosina 2014—2017 lähes 23 prosentin vähennys, joka johtuu tuottavuusohjelmasta, tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksesta sekä hallituksen kehyspäätyöstä vuosille 2014—2017. Vuonna 2014 vähennys on noin 1,4 miljoonaa euroa. Tämä merkitsee muiden säästöjen lisäksi myös henkilöstövähennyksiä. Tällä hetkellä laitoksella on käynnissä enintään 50 työsuhteen päättämistä tarkoittavat YT-neuvottelut.

Valiokunta pitää työterveyslaitoksen valtionavun näin merkittävää vähentämistä ongelmallisena työelämän tutkimus- ja kehittämistoiminnan pitkäjänteisyyden kannalta. Valiokunta katsoo, että näin mittaviin vähennyksiin tulisi voida varautua ajoissa, jolloin toiminta olisi hel-

pompaa sopeuttaa vähentyneitä määrärahoja vastaavaksi.

Valiokunta korostaa työelämän kehittämisen ratkaisevan tärkeää merkitystä kestävyysvajeen ehkäisemisessä ja katsoo, että työelämän tutkimus- ja kehittämistyö pitäisi nähdä investointina, joka onnistuessaan tuottaa siihen kohdenne-
tut varat moninkertaisina takaisin.

Valiokunta painottaa työterveyslaitoksen keskeistä merkitystä työelämän kehittämistä palvelevan tutkimuksen tuottajana ja työelämän kehittämistoiminnan edistäjänä. Valiokunta pitää työelämän kehittämis- ja työurien jatkamistavoitteiden kannalta välttämättömänä, että työterveyslaitoksen mahdollisuudet tehdä pitkäjänteistä työelämän tutkimus- ja kehittämistyötä turvaan.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tarja Filatov /sd
vpj. Anne-Mari Virolainen /kok
jäs. Anna Kontula /vas
Jari Lindström /ps
Eeva-Maria Maijala /kesk
Lea Mäkipää /ps
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Elisabeth Nauclér /r
Annika Saarikko /kesk
Kristiina Salonen /sd
Sari Sarkomaa /kok
Arto Satonen /kok
Mikko Savola /kesk
Maria Tolppanen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Kuluvan vuoden aikana työttömyys on jatkanut kasvuaan. Erityisen vaikea tilanne on nuorten, pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistettävien kohdalla. Myös korkeasti koulutettujen työttömyys on ollut kasvussa. On jo selvää, ettei hallitus onnistu hallitusohjelmaansa kirjatuiissa työllisyystavoitteissa. Talouskasvua tukevien toimenpiteiden lisäksi nyt on keskityttävä siihen, ettei työttömyys pahene hallitsemattomaksi.

Työvoimapolitiikan näkökulmasta ja vaikean työllisyystilanteen aikana hallituksen on erityisesti huolehdittava siitä, että budjettiesitys vastaa ajan haasteita. Työllisyyspoliittisten keinojen on oltava tehokkaita, jolloin ainakin työllistymisen ja kouluttautumisen tarpeettomia hallinnollisia esteitä on purettava. Työvoimahallinnon toimintakyvystä on huolehdittava, ja se edellyttää asianmukaisia voimavaroja. Tässä suhteessa budjettiesitys ei vastaa tarpeita.

Työ- ja elinkeinotoimistojen vaikealla tilanteella vakavia heijastusvaikutuksia

Hallituksen toteuttama työ- ja elinkeinotoimistouden uudistus on ajoituksen ja siihen annettujen voimavarojen kannalta epäonnistunut. Heikenevän työllisyystilanteen aikana työvoimahallinnon voimavaroja ja henkilöstön työaikaa on sitonut organisaatiomuutoksen toteuttaminen. Uudistuksen yksi päätavoite, painopisteen siirtäminen sähköisiin palveluihin, on heikentänyt työttömien mahdollisuuksia saada henkilökohtaista neuvontaa. Yhteispalvelupisteisiin siirtyminen on tuonut julkishallintoon paljon hyvää synergiaa, mutta samalla henkilökohtaisen palvelun ja perehtyneen asiakaspalvelun saanti on hankaloitunut.

Työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstömäärää on supistettu useilla sadoilla. Teollisuuden rakennemuutoksen johdosta moni paikkakunta on nimetty ns. äkillisen rakennemuutoksen paik-

kakunnaksi, joka on työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohteena aiheuttaen kasvavia palvelupaineita alueiden työ- ja elinkeinotoimistoille.

Pidämme käsittämättömänä, että vallitsevassa tilanteessa työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenoihin ehdotetaan ensi vuodeksi 11 miljoonan euron leikkausta, joka aiheuttaa jopa 70 henkilötyövuoden vähennystarpeen.

Työ- ja elinkeinotoimistojen vaikea tilanne ja alentunut palvelukyky on heijastunut työllisyyden hoitoon vakavalla tavalla. Elokuun lopussa työllisyysmäärärahoja oli käyttämättä jopa noin 200 miljoonaa euroa, koska hakemuksia ei ole pystytty käsittelemään. Alentunut palvelukyky on heijastunut myös nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpanossa.

Kuntien valtionosuusleikkauksilla suuria työllisyysvaikutuksia

Kuntakenttä on valtakunnan suurin työnantaja, joka työllistää lähes 450 000 työntekijää. Kunnat työllistävät myös investointiensa kautta. Ensi vuonna jatkuvat historiallisen suuret kuntien valtionosuusleikkaukset merkitsevät suuruudeltaan jo noin 30 000:n kuntien palvelutyöntekijän vuotuisia palkkakustannuksia. Näin ollen leikkauksilla on myös työllisyysvaikutuksia, mistä kertovat lukuisten kuntien käynnistämät yt-neuvottelut.

Kuntien työllisyystilanteen ennustetaan vaikeutuvan ensi vuonna. Yhä useampi kunta joutuu tekemään henkilöstövähennyksiä ja lomautuksia taloudellisin perustein. Huolestuttavaa on myös, että kuntaliitostilanteissa viiden vuoden työsuhteturvan päättyminen on tuomassa mukanaan suuria, pahimmillaan lähes 1 000 henkilön joukkoirtisanomisia.

Kuntien rahoituksen leikkaaminen vaikeuttaa nuorten työllistymistä ja erilaisten työllistymishankkeiden toteuttamista. Kunnilla ei ole mahdollisuuksia palkata nuoria ja osallistua hankkeisiin tarjoamalla määräaikaista tai edes osa-ai-

kaista työtä tilanteessa, missä ne joutuvat ensisijaisesti keskittymään vakinaisten työntekijöidensä työpaikkojen turvaamiseen. Nuorisotakuun toteutus ja pitkäaikaistyöttömyyden hoito mutkistuvat entisestään. Säästösyistä kunnat joutuvat lykkäämään investointejaan, mikä myös heikentää työllisyyttä.

Työllisyyden hoito ei kuulu kuntien vastuulle

Kuntien rahoitusleikkausten lisäksi hallitus on lisäämässä kuntien ahdinkoa määräämällä niille uusia velvoitteita jopa niin, että tehtäviä ollaan siirtämässä valtiolta kunnan hoidettavaksi. Maaliskuun kehysriihipäätöksen nojalla hallitus on siirtämässä työmarkkinatuella olevat kuntien vastuulle vuoden 2015 alusta lukien. Hallitus on laskenut säästävänsä sillä 300 miljoonaa euroa. Tähän kunnilla ei ole varaa.

Kustannuspaineita kunnille aiheuttaa myös työ- ja elinkeinotoimistojen alentunut palvelukyky. Mikäli vaikeudet jatkuvat eivätkä kunnat kykene tarjoamaan riittävästi työvoimapalveluja ja edistämään työttömäksi jääneiden työllistymistä tehokkaasti, kasvavat mm. kuntien toimeentulotukikustannukset sekä paineet sosiaalipalvelujen lisäämiselle nopeasti.

Lisäksi kuntien rooli kuntoutuksessa työttömyyden vähentämisessä on korostumassa, mikä tulee ottaa huomioon vahvemmin kunnille maksettavissa valtionosuuksissa.

Tutkimuslaitosten rahoitusleikkaukset

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön alaisille tutkimuslaitoksille (esim. THL, Työterveyslaitos, STUK) hallituksen kehyspäätös vuosille 2015–2018 merkitsee 30 miljoonan euron leikkausta rahoitukseen. Vielä on epäselvää, miten tuo summa kohdistuu eri laitoksiin. Joka tapauksessa on arvioitu, että leikkausten vaikutukset merkitsevät yhteensä 600–1000 työntekijän irtisa-

nomista. Lisäksi aiemmilta vuosilta jatkuvat tuottavuusohjelman kiristykset.

Tutkimusrahat ovat palvelleet tähän saakka muun muassa pk-yrityssektoria, joiden merkitys työllistäjänä on ollut jatkuvassa kasvussa. Tutkimusrahojen leikkausten seurauksena tutkimushankkeisiin pääsee jatkossa entistä enemmän vain suuria yrityksiä, joilla on resursseja olla mukana kehittämistyössä.

Joustavan hoitorahan käyttöönotto

Hallituksen esitystä uuden joustavan hoitorahan käyttöönotosta on keskustan mielestä kannatettava. Suhtaudumme kuitenkin siihen liittyvään kustannusarvioon kriittisesti. Joustava hoitoraha luo paineita kuntataloudelle päivähoito-osalta. Huomio kiinnittyy myös käyttäjämääräarvioon. Uuden, paremmin tuetun lapsenhoitomudon arvioidaan vaikuttavan enemmän kotihoidon tuella lapsiaan hoitaviin vanhempiin kuin kokopäiväisestä työstä osa-aikaiseen siirtviin. Arviolle ei ole esitetty riittävän selkeitä perusteita.

Joustava hoitoraha tukee perheiden valinnanvapautta ja tuo uudenlaisia mahdollisuuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. On kuitenkin huomattava, että osa-aikaiset työmarkkinat ovat Suomessa yhä varsin ohuet. Tarvitaan työnantajan vahvaa sitoutumista uudenlaisen, joustavan työelämäkäytännön muodostumiseen.

Keskusta tukee työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan linjausta ensi- ja turvakotien toiminnan vahvistamisesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2013

Annika Saarikko /kesk
Eeva-Maria Maijala /kesk

Mikko Savola /kesk

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Perussuomalaiset kantavat huolta Suomen työllisyydestä sekä talouskasvusta. Haluamme taata maamme asukkaille kohtuullisen toimeentulon sekä elämisen mahdollisuudet kaikissa eteen tulevissa elämän tilanteissa. Tästä syystä emme olisi — toisin kuin hallitus — korottaneet ALV:tä, koska se juuri kolhii pahiten pienituloisia sekä eläkeläisiä. Lisäksi se vaikuttaa suoraan korottavasti sekä ruoan, asumisen että lääkkeiden hintaan. Luonnollisesti ALV:n korotus vaikuttaa myös heikentävästi niin työllisyyteen kuin yritystoimintaan maassamme.

Toiseksi, toisin kuin hallitus, panostaisimme valiokuntaryhmänä voimallisemmin nuorten ja yli 55-vuotiaiden työllisyyden edistämiseen. Perussuomalaiset katsovatkin, että maassamme on aivan liikaa kyvykkäitä, halukkaita sekä osaavia ihmisiä vailla työtä. Tämä sektori tarvitsee kipeästi lisäresursseja. Mielestämme myös ns. "hiljainen tieto" tulee saada tehokkaammin sekä yritysten että yhteiskunnan hyötykäyttöön. Tästä johtuen valiokuntaryhmänä esitämme jälleen kerran voimavarojen lisäyksiä ns. mestari-kisällimallin toteuttamiseen.

Kolmanneksi valiokuntaryhmänä kiinnitämme huomiota myös siihen, että erilaiset tilanteet sekä yhteiskunnalliset suhdanteet vaikuttavat vahvasti työllisyysasteeseen. Erityisen voimallisesti tämä näkyy nuorisotyöttömyyden sektorilla. Perussuomalaiset näkevätkin, että hallituksen vaalikauden alkupuolella voimakkaasti lanseeraama nuorisotakuuhanke on jo nyt hallituksen toimeenpanon osalta valitettavasti pahasti rapautunut. Valiokuntaryhmämme mielestä siinä hyvä ajatus on vaikeasti toteutettavissa siinä olevien valuvikojen vuoksi. Tähän tulisi saada perussuomalaisten mielestä nopeasti korjauksia. Nuorisotakuun tavoitteiden ja valtion talousarvion määrärahaesityksen osalta on hallituksen esityksessä selvää ristiriitaa. Samalla, kun tavoitellaan nuorten palveluiden kehittä-

mistä, leikataan työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön määrärahoja vuoden 2013 tasosta neljä miljoonaa euroa. Myöskään koulutuspaikkojen leikkaaminen tässä taloudellisessa tilanteessa ei ole järkevää. Koulutuspaikkoja ei tulisi vähentää niin kauan, kun nuoria jää vaille min-käänlaista toisen asteen koulutusta.

Työllisyyspolitiikan toteutukseen pitäisi myös kuulua olennaisena osana vaikutusten huollinen taloustieteellinen arviointi. Tämä on nähdäksemme tällä hetkellä puutteellista. Kuntien huolena on, että kustannusleikkaukset kohdistuvat ennen kaikkea haastavimman asiakaskohderyhmän palveluihin ja siirtyvät näin suoraan kustannuksiksi kunnille. Valtiontalouden kevään 2013 kehyspäätöksessä päätettiin, että työmarkkinatuen rahoitusvastuuta siirretään valtiolta kunnille vuoden 2015 alusta lukien. Tässä laskelmassa on oletettu, että se lisää kuntien maksamia avustuksia 150 miljoonalla eurolla vuodesta 2015 alkaen. Työmarkkinatuen rahoitusvastuiden vuoksi joutuvat kunnat satsaamaan työllisyyspalveluiden kehittämiseen ja rakentamiseen. Näitä kustannuksia ei ole lainkaan otettu valmisteluissa vielä toistaiseksi huomioon. Suunniteltu 150 miljoonan euron kompensaatio kohdennettuna palkkatukiin ei lainkaan vastaa sitä todellisuutta, joka kuntasektorin kannettavaksi on tulossa. Siksikin lisäisimme panostusta yli 55-vuotiaiden alanvaihtajien palkkatukiin. Kuntien huolena on, että kustannusleikkaukset kohdistuvat ennen kaikkea haastavimman asiakaskohderyhmän palveluihin ja siirtyvät näin suoraan kustannuksiksi kunnille. Tämä kehitys on mielestämme todella huonoa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että talousarvioon lisätään momentille
32.30.51 (työvoima- ja yrityspalvelut)*

— 35 miljoonaa euroa nuorten ja yli 55-vuotiaiden työllisyyden edistämiseen,

— 10 miljoonaa euroa yli 55-vuotiaiden alanvaihtajien palkkatukeen,

— 10 miljoonaa euroa mestari-kisällimallin toteuttamiseen ja

— 8 miljoonaa euroa osatyökykyisten työllisyyden edistämiseen sekä

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2013

Jari Lindström /ps
Maria Tolppanen /ps
Lea Mäkipää /ps